

Ma: premier

„Tudnunk kell beszélgetni...”

Libikóka. A nagy szerelem mérlegintája, melyet hol a vágy, a ragaszkodás, a féltékenység, hol az önzés, a vad gyűlölet lök el a holtpontról. William Gibson Libikókáját Jerry, az egzisztenciáját vesztett amerikai ügyvéd és Gittel, a munkanélküli táncosnő érzelmi hullámváltozásai mozgatják. A kisszínházi bemutató rendezője egy színész — a Kukukfészkek McMurphyje — Gáti Oszkár.

— Kinek jutott eszébe, hogy ön rendezzen?

— Korcsmáros Györgynek. Azért gondolt rám, mert tudta, jól ismerem a dara-

bot. Pesten én játszom Jerryt, s Hernádi Judit a partnerem. Életemben először rendezek, magamtól soha nem jutott volna eszembe ilyen feladatra vállalkozni.

— Nem lehet könnyű a férfi színésznek most rendezőként belebújni egy nő bőrébe is, s instrukciókat adni neki. Nem kísért a pesti előadás?

— A hatvanadik előadás után vagyunk. Hazudnék ha azt mondanám, nem jut eszembe, hogy csináljuk mi Hernádival. De úgy hiszem, ahány színész, annyi figura létezik. S e darab sikere is éppen abban rejlik, mennyire tudja a két színész a saját arcát is megmutatni a közönségnek. Ez egy lélektani játék. Itt nincsenek nagy diszletek, látványos színpadtechnikai megoldások. Két színész, két személyiség kell, aki két órán keresztül le tudja kötni a nézőt. Egyébként engem inkább a szegedi előadás kísért. Az itteni próbák ideje alatt a pesti előadás olyan össze-vissza játszottam Jerryt, hogy alig ismertem magamra. Más eljátszani egy szerepet és más beleérezni magamat egy kolléga helyzetébe, aki megéli a figurát.

— Milyennek látja egy vidéki színház életét?

— Ugyanolyannak, mint a fővárosiakét. Sajnos manapság itt is, ott is kevés az olyan színész, aki nem elég-szik meg azzal, ha valamit sikerült jól megcsinálnia. Aki legközelebb még jobbat akar. Valamikor három évig statisztáltam a Nemzetiben, ott láttam néhány ilyen „ösbálnát”.

— Azért ez mégis csak egy érdekes kirándulás, nem?

— Remélem egyszer eljutunk odáig, hogy mindenki kirándul. Hogy nem begyö-pesedésre ítélt társulatok lesznek ebben az országban, hanem a színészt, a rendezőt oda, s akkor hívják, ahol éppen szükség van rá. S olyan feladattal bízzák meg, amit szívesen csinál. Nem vágytam arra, hogy rendezzek, s nem is vagyok biztos benne, hogy jól csinálom. De talán megéri kicsit kitérni. S talán akik meg-nézik e darabot, rádöbbenek, hogy a gyöttréseinket nem lehet egy-két odacsap-pott szóval enyhíteni. Hogy az élet nem állhat csupán igenekből és nemekből. A legfontosabb, hogy szót vál-tani, beszélgetni tudjunk. Mert csak így segíthetünk önmagunkon és egymáson.

Paesika Emília

Fordulat a Bulányi-ügyben

Mégsem eretnek?

A katolikus egyház belső, személyi és szemléleti megújulásáról kevesebbet olvashatunk, mint a református és evangélikus nővéregyházak esetében. Október 6-án az ausztriai St. Pöltenben rendezték meg a Katolikusok Akadémiai Szövetségének konferenciáját, melynek témája: „Egyház és társadalom Közép-Európában”. A konferencián felszólaló Várszegi Asztrik segéd-püspök, a Magyar Katolikus Püspöki Kar titkára eloszlott mindennemű aggodalmat afelől, hogy a katolikus egyház Magyarországon a „keresztény kurzust” kívánna, vagy támogatná. Behatóan taglalta azokat a múltban megoldatlan konfliktusokat, melyek ma a magyar társadalmat és az egyházat erősen támadják. Kiemelte a politikai érettség megszerzésének szükségességét, azt a tényt, hogy az országra közsöntő szabadság készületlenül érintette a katolikus egyházat.

Előadásában két, eddig főpap szájából nem hallott szempont is megjelent. Magyar püspök nem nyilatkozott még kritikus állásponttal a Vatikán keleti politikájáról. Várszegi püspök: „Nem egészen úgy festett ez a keleti politika, mint ahogyan manapság leegyszerűsítve, dicsérni szokták. Mi ugyanis látjuk a végeredményeket.” Legutóbb ugyanis a Vatikán és a Magyar Népköztársaság között 1964-ben létrejött részleges megállapodás 25. évfordulója alkalmával országvilág hallhatta, hogy az egykori tárgyalófelek egyhangúan ma is pozitívnak, mérföldkőnek tartják a részle-

ges megállapodást, amely ti. áttörte a „vas-függönyt”, és elsőként tette lehetővé, hogy XII. Pius pápa radikális kommunistaellenességét felváltsa VI. Pál és bíboros államtitkára, Augustino Casaroli hajlékonyabb diplomáciája. Más körök azonban a megállapodást kritikusan szemlélik, s benne a Miklós Imre-féle egyházpolitika kontárszelektív római megállapodást látják. Mindkét szemlélet szélsőségesnek nevezhető, s még el kell telnie a történelmi időnek, hogy valóban árnyalt véleményt lehessen mondani. Várszegi püspök számára, úgy tűnik, eltelt ez az idő, s amit nyilván nem az újszerű szabadság óta látott meg, azt most azért árnyaltan ki is jelenti: „Nem minden arany, ami fénylik.”

A másik hangsúlyos szempont előadásában a „kiengesztelődés”. Az egész társadalom önmaga ellen lett vadítva, s az egyház sem maradt érintetlenül. A püspök elismerte, hogy az 1982-ben egyházilag elítélt Bulányi György piarista szerzetes ellen felhozott teológiai vádak egy bizonyos egyházpolitika szolgálatában állottak. Az elhunyt Lékay bíborossal folytatott vitában a szerzetest „papi és emberi méltóságában megalázták”. „A magyar katolikus egyház nem annyira gazdag, hogy könnyű szívvvel lemondjon olyan emberekről, mint Bulányi atya és emberei.” Csak bízhatunk abban, hogy a katolikus egyház csöndes munkája a kiengesztelődésben jó gyümölcsöket terem, és végre valóban európai módon talál a megfelelő helyére.

M. T. A.

Régi iskolámnak

„IFJÚSÁGOM, JÜJJ VISSZA EGY SZÓRA...”

1930. október 24—25. Szeged nagy napjai közé tartozik. Előző napon szentelték föl a fogadalmi templomot, itt hangzott el először Dohnányi Ernő ez alkalomra írt „Szegedi misé”-je. Másnap került sor az egyetem Dóm téri természettudományi kari épületeinek átadására, ekkor helyezték el a közegészségtani intézet bejárata mellett az egyetemi építkezések befejezését jelképező zárókövet. („Menedéket talált az elűzött egyetem.” Célzás arra, hogy a kolozsvári egyetem az első világháború után került Szegedre.) Délben történt meg Zala György szobrászművész alkotásának, a nemzeti megújulás domborművének leleplezése, a csonkatorony falán. A városi tanács déli fél 1 órákor ünnepi ülésén dr. gróf Klebelsberg Kunó Szeged díszpolgárává választotta. Délután 3 órákor a Dóm teret körülfelölő nemzeti emléksarnok átadása következett. A két utóbbi esemény között ünnepélyes keretek között avatták föl az Alföld 5000. népiskolai tantermet, a Szeged-rókusi Állami Elemi Népiskolát.

Horthy Miklós kormányzó és kísérete — Klebelsberg Kunóval — pontosan délután 2 órákor érkezett a Kossuth Lajos sugáruiti épület Leányok feliratos kapuja elé, ahol Szabó János igazgató fogadta a magas rangú vendégeket. A kapuval szemben állva, hátukon iskolatáskával fiúk, oldalt ünnep-lőbe öltözött lányok várakoztak. A kapu fölött virágból font magyar címer. A vendégek a főbejáraton áthaladva — menetközben néhány tanterembe bepillantva — az udvaron keresztül a tornacsarnokba vonultak, ahol az érdeklődő közönség a karzatokat is teljesen megtöltve várakozott az avatási ünnepség megkezdésére. Klebelsberg Kunó avató beszédében — többek között — a következőket mondta: „Nagyi történelmi igazságtalanságot teszünk jóvá az Alföld népén ezekkel a népiskolai építkezésekkel...” A miniszter utalt arra, hogy az alföldi falvaknak, tanyáknak, városoknak mindazt meg kell kapniuk az elemi oktatás terén, amelyet „az igazságtalan múlt tőlük méltatlanul elvett”. Maird: „A magyar kultúrpolitikának egyik sarkalatos érve, hogy a magyar műveltséget és a népműveltséget párhuzamosan ápoljuk, s így nem véletlen az, hogy pár órán belül egyszerre avatjuk a szegedi egyetemet és szim-bolikusan az 5000. népiskolát. Az ötezres szám ezzel a szeged-rókusi népiskolával telt be.”

*

Sokan nem tudják, hogy a nyolcosztályos népiskola terve is Klebelsberg Kunótól származik, de annak megvalósítását ő fokozatosan, későbbre tervezte. Ő ugyan már nem érte meg, de utóda alatt született meg az 1940. évi XX. törvénycikk a nyolcosztályos népiskoláról. A háborús események miatt azonban erre már nem került sor. Figyelemre méltó viszont, hogy a harmincas évek végén éppen Szegeden — ezt az iskolai anyakönyvek bizonyítják! — az alsóvárosi (Kazaly-) iskolában, kísérleti jelleggel, már működtek nyolc évfolyamú osztályok.

Milyen volt a régi rókusi iskola?

Az iskolaépületet eredetileg kétemeletesre tervezték, de közbeszólt a gazdasági válság, és így akkor csak egyemeletesre sikerült. A II. emelet fölhúzása csak a második világháború után valósult meg. A tanítás már szeptember 1-jén megkezdődött. Az épület ugyan már készen állt, de a bútorzat még nem volt teljes. A tanulók otthonról hozták magukkal sálit vagy kiséket, palatáblát vagy irkát, a könyveket a térdükre helyezték. Az első télen egy-egy tanuló, névsor szerint beosztva — naponta ötven — otthonról hoztak magukkal 1-1 darab 25-30 centiméteres fahasábot, hogy a tantermet fűteni tudják.

Az avatási ünnepségre azonban már teljes volt az iskola felszereltsége. A tanteremben kettős, fel-lehúzható falitábla volt, ami akkor újnak és modernnek számított. A diákoknak a padokba hátra tett karral kellett ülniük. Az iskolában 16 tanterem volt, ez 16 osztályt jelentett, átlagban 50-60

tanulóval. Mindegyik osztálynak volt egy tanítója (tanítónője). Az igazgatóval együtt tehát a tantestület 17 főből állt. Aki az első 4 osztályt elvégezte, és középiskolában (gimnázium, polgári, kereskedelmi stb.) akart továbbtanulni, az befejezte az elemi iskolát. (Ezért a 4. osztályt „kilépő osztálynak” is nevezték.) Aki nem, annak folytatnia kellett elemi tanulmányait az 5—6. osztályban. Voltak úgynevezett „ismétlő osztályok” is. Ide azok a 12—15 év közöttiek jártak, akik már elvégezték a 6. osztályt, de nem tanultak tovább. Számukra hetenként egy alkalommal — ötórás időtartammal — délután folyt az eddigi tanultak rögzítése, gyakorlása. Évente átlagosan 1100-1200 tanuló járt iskolába. A harmincas években — 1930 és 1940 között — tehát 11-12 ezer diák hagyta el az 5000. népiskola falait.

Az iskola — illetve a társadalom — gondoskodott a szegényebb sorsú gyermekekről. Ezek a tanulók az ingyentej-akció keretében tízóraira egy bögre tejet kaptak. Abban az időben még gyakori és súlyos betegségek számítottak a tüdővész. A gyenge tüdejű gyerekek számára az emeleti nyitott teraszon fekvőcsarnokot képeztek ki, 50 gyerek számára. Ök napi háromszori étkezésben részesültek. Télen is használták, a gyerekeket vastag takarókkal jól bebugyolálták. (Akkor még sokkal tisztább volt a város levegője!)

Télen a Pacsirta utcai oldalon, a tornacsarnok mögött, az udvari részből 50 méter hosszú területet fölöntöttek vízzel, és így jégpályát képeztek ki. Akkor még igazi, rendes telek voltak, nagy korcsolyaélet folyt. Nemcsak az iskola tanulói, mások, felnőttek is vidáman korcsolyázhattak. A belépődíj fillérekké került. Öltözőül, melegedőül a tornacsarnok egyik öltözőhelyisége szolgált.

*

1934-ben Marseilles-ben meggyilkolták Sándor jugoszláv királyt és Barthou francia külügyminisztert. A gyilkosságot horvát usztasák (illegális, félkatonai titkos szervezet tagjai) követték el, de a jugoszláv kormány Magyarországot gyanúsította, és bosszúból a szomszédos déli magyar lakta területekről vonatszámra egész családokat dobalt át ide a határon. Nagy részüket a rókusi iskola tornacsarnokában helyezték el. A lakosság és a város látta el őket élelemmel, takarókkal. A menekültek otthonukból semmit sem hozhattak magukkal.

A második világháború idején az iskola hosszú ideig hadikórház volt, sok más iskolához hasonlóan. Meglehetősen leromlott állapotban érte meg a háború végét.

Az iskola tantestületéből már csak kevés névre emlékszem, Szabó János igazgató úron kívül természetesen osztálytanítóimra, Makhult Mihály tanító úrra emlékeztem leginkább. Melegsziw, gyermekszertető, barátságos ember volt, jó pedagógiai érzéssel megáldva. Nem féltünk tőle, a nagy létszámú osztályt jól kézben tudta tartani. Csak szépet és jót tanulhattunk tőle. Megrendítő volt viszont, alig hogy minket szárnyra eresztett, néhány év múlva váratlanul meghalt. Temetésén majdnem minden diákja jelen volt. Öszintén megsirattuk. Rajta kívül a Zentai (Zubek) és a Korek házaspár arcai állnak lelki szemem előtt.

Ahogy időben egyre jobban távolodom egykori iskolámtól, egyre többet gondolok vissza rá. A sok évtizedes múltból egyre több emlékkép villan elém. Büszke és boldog voltam arra, hogy az Alföld 5000. népiskolájába járhattam. Boldog voltam — ugyan, honnan sejtettem volna még akkor? —, hogy néhány évtized múltán magam is ugyanabban az iskolában fogok tanítani, ahol egykor diák voltam: és boldognak érzem magam azért is, mert megérttem, hogy gyermekeim is ugyanebben az iskolában szerezték meg műveltségük alapjait!

Kívánhat ember ennél többet?

Dr. Máriaföldy Márton

MAGYARORSZÁG
MELY A TRIANONI SZERZŐDÉS
KÖVETKEZTÉBEN ELVESZITETTE
TERÜLETI INTEGRITÁSÁT
HATALMAS ERŐFESZÍTÉST TETT
HOGY MEGTARTSA MŰVELŐDÉSI
ÉPSÉGÉT
EVÉGBŐL MEGALKOTTA
AZ 1926. ÉVI VILT. C-ET ÉS
EZ ALAPON FŐLEG AZ ALFÖLDÖN
1930. OKTOBER 25-IG
5000
NÉPISKOLAI TANTERMET
ÉS TANÍTÓI LAKÁST EMELT,
MELY SZÁM EZZEL AZ ÉPÜLETTEL
VÁLT TELJESSÉ.

DR. KLEBELSBERG KUNO GRÓF
MAGYAR KIRÁLYI TANÁCS ÉS MINISZTERELNÖK
ÁLDOTT EMLÉKÉRT HIRDESETT TÁBLA!
A MAGYAR NÉPNEVELÉS MŰV. APÓSTOLÁJA
AZ 1930. ÉVBEN
EZÉRT AZ ÁLDOTT EMLÉKÉRT
MINDEN ÉVTÉVEN EGYRAGYOR FÉLDMENTE
AZ 5000. NÉPISKOLÁJÁT MEGKEZDTE MUNKATÉNYE
HOGY VILE BEKÖZELTÁSSA A FELTÁRADÁS FÉLT VEZETŐIAT
AHOZ MAGYAR TANTÓ MAGYAR EMBERTET NEVELÉSI FÜZÖK
JETT ÉS AZ ÖTEZET ISKOLAJÁK SZÁMÁRA ÉS ALAP
DE A SZÍVEK IS RÓLA BESZÜLNEK